

Ի Ը Պ Մ Ը Ս Ե Պ

ՕՐԱԳԻՐ

ԲՆԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԲՆԱԸՍՈՒՐԱԿԱՆ

ԳԻՏԵՒԵԼՑ

Գ. ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 23.

1845

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 1.

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԲՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Խորհի :

ԼՐԱԲԱՅԻԼ ՈՒՐԻՉ ՄԵԾԱՄԵԾ ԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԵՋ ԱՏԵՆ ԱՏԵՆ ՄԻԱՍԱԿԱՐ ՀՈՎ ՄԵ ԿՐ ՓԷԷ, ՈՐ ՄԱՃԿԵՐԷՆ ՍՈՏԷԷԷ ԿԱՄ ՍԷՏԻՆԻ ԿՐՍՈՒԻ, Լ ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՈՐՀԱԿ :

Երբ որ աս քամին ելլելու նշանները սկսին երևնալ, ճանապարհորդները առանց մահը աշուրնին առնելու ճամբայ չեն կրնար ելլել : Ուղտերը որ երկու իրեք ժամ առաջ կ'իմանան թէ ան դժնդակ քամին պիտի փչէ, ետենին քամին կը դարձնեն ու աղէկ մը աւազին մէջ կը խրին . Լ թէ պէտք քամին օրերով քչէ, անկարելի է կերակուր կամ ջուր տալով անոնց դիրքերնին փոխել տալ : Ուղտերուն կենալէն մարդիկ ալ մէկէն կ'իմանան ըլլալիքը, ու իրենք զիրենք պաշտպանելու համար հարկաւոր եղած բաները կը ցածնուն չափ կը ճարեն :

Չիբը ապահով տեղ մը կը քաշեն, գլուխնին ու ականջնին կը ծածկեն . ապա թէ ոչ կը խղդուին ան բարակ ու մանր աւազին յորձանքներուն մէջ՝ որ քամին սոսկալի ու ժով չորս դին կը ցրուէ : Տներու մէջի մարդիկն ալ ծածքի տակ կը մտնեն, ու ծակ տե-

ղուանքը ամենայն կերպով կը գոցեն, ներսը կը ցածնուն չափ ջուր կ'առնեն . գլուխնին ալ աղէկ մը ծածկելով գետինը երեսի վրայ կը պառկին, ինչուան որ ան ահաւոր փոթորիկը անցնի : Լ ազը կրակ կտրած՝ ամպի պէս վեր կը բարձրանայ, ինչ որ դիմացը ելլէ՝ ջարդ ու բուրդ կ'ընէ, ու լերան պէս ասդիս անդին կը դիզուի . թէ որ նոյն միջոցին ան աւազը մէկուն մարմնոյն դպչի, միսը իբր թէ տաքցուցած երկաթ մը՝ դպցնէի՝ այնպէս կ'այրի : Կարաւանին մէջի գտնուած ջրերը կը սկսին եփ ելլել, ու վրաններուն ներսի դին եղած օդին տաքութիւնը հասարակ բաղնիքի տաքութենէն աւելի կ'ըլլայ : Թէ որ աս քամին մէկուն գլուխը զարնէ, արիւնը բերնէն ու քթէն գունդա գունդ դուրս կը վազէ, երեսը կ'ուռի ու բոլորովին կը սենայ, բերնէն կրակ կը ցատքէ ու քիչ ժամանակի մէջ կը խղդուի :

Լ սոսկալի քամին, շատ անգամ հորիզոնին վրայ ընդարձակ տեղ պատած կարմիր ամպերու երևութիւն մը առաջ կուգայ . ան կարմիր ամպէն

կուպրի հոտ մը կը բուրէ, որով յայտնի կ'ըլլայ թէ քամին պիտի սկսի: Բայց կը թանձրանայ ու ետքը կտոր կը տոր բաժնուելով կը ցրուի. ան միջոցին գետնին աւազը ան աստիճան երկինքը կը մթնցնէ՝ որ մարդ կեցած տեղէն հազիւ թէ իրեք չորս քայլ հեռուն կը տեսնէ. շատ անգամ եղած է որ ամբողջ ժողովուրդներ ու կարաւաններ աւազի յորձանքներուն տակը ծածկուած են:

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ղրախտաճաւ:

Ղրախտաճաւ ըսուած թռչունը խիստ անուանի եղած է իրեն վրայ պատմուած առասպելներուն համար: Ինչ առասպելներուն մէկ մեծ պատճառն ալ աս թռչունին այսպիսի գեղեցիկ անունը եղաւ. վասն զի զրախտաճաւը երկնային զրախտին թռչուններէն սեպելով շատ մարդիկ երեւակայեցին թէ աս թռչունը ոտք չունի, ու միշտ կը թռչի՝ նաեւ քնացած ժամանակը, կամ շատ շատ՝ քանի մը վայրկեան պոչին երկայն թելերովը ծառի մը ճիւղէն կախուած կը կենայ. օդուն մէջ հաւկիթ կ'ածէ, ու օդին մէջ թռչիս կը նստի ըսին, որ այսպիսի բան աշխարհքիս վրայ տեսնուած չէ: Իսկէ զատ ըսին ալ թէ իրեն կերակուրը ցօղին ցնդած գոլորշիքն է, ու միշտ օդուն մէջ կ'ապրի, ինչպէս որ ձկները ջրին մէջ կը կենան միշտ, ու միայն մեռնելէն ետքը գետին կ'իջնայ: Բայց բոլոր աս վերջի ծուռ կարծիքներուն պատճառը ան առասպելը եղած է՝ թէ զրախտաճաւը ոտք չունի, որ ընդհակառակն հաստրկեկ ոտուրներ ունի: Հնդկաստանի վաճառականներն ալ, որ աս թռչունին փետուրներովը մեծ վաճառականութիւն կ'ընեն, ու նաեւ որսորդները՝ որ նոյն փետուրները կը ծախեն՝ այսպիսի սո-

վորութիւն մը ունին որ զրախտաճաւին փորոտիքը ու սրունքները հանելով, փետուրները վրան՝ կը չորցնեն թռչունը: Իսկ բանս կ'ընեն կամ թռչունը աղէկ պահելու ու երկրէ երկիր դիւրաւ տանելու համար, և կամ վերի մոլոր կարծիքը հաստատելու համար, ուսկից իրենց ալ վաստակ կայ: Եւ որովհետեւ խիստ շատ ատեն էր որ զրախտաճաւ մը չէր տեսնուած որ աս կերպով չորցուցած չըլլայ, ասկից այնչափ սաստկացեր էր նախապաշարմունքը՝ որ ստախօս սեպուած էին ան մարդիկն որ զրախտաճաւն ալ մէկալ թռչնոց կարգը կը դնէին:

Իսկ մէկալ շինծու պատմութիւնը՝ թէ զրախտաճաւը անդադար թռչելու հետ է, կրնայ մէկ կերպով մը մեկնուիլ. վասն զի աս թռչունը շատ աղէկ ու թեթեւ կը թռչի, և աս բանիս պատճառը իրեն փետուրներուն շատութիւնը ու անոնց տարածութիւնն է. ինչու որ մէկալ թռչնոց ունեցած փետուրներէն զատ՝ ուրիշ շատ ու երկայն փետուրներ ալ ունի, որ մարմնոյն ամէն կողմէն դուրս կ'երկրնան. կողերուն, թւերուն ու սրունքներուն մէջէն անցած փետուրները զրախտաճաւին բուն պոչէն աւելի երկայն ըլլալով՝ պոչին հետ կը խառնուին, և սուտ պոչ մըն ալ կը ձևացնեն, անանկ որ նայողը կը խաբուի: Իսկ փետուրներէն զրախտաճաւին երկու կողմը քառասունէն ինչուան յիսուն հատ կայ, անհաւասար երկայնութեամբ:

Հնդկաստան խիստ յարգի են զրախտաճաւին փետուրները ու շատ կը գործածուին. հարիւր տարի չկայ որ Եւրոպայի մէջ ալ սկսան գործածուիլ ջայլամի փետուրներուն պէս. և իրաւցնէ խիստ աղուոր են աս փետուրները իրենց փափկութեւր, պայծառութեանն ու տեսքին համար:

Ղրախտաճաւին ուրիշ երեւելի մէկ բանն ալ իրեն երկու երկայն թելերն են, որ բուն պոչին վրայէն ելած են, ու սուտ պոչէն մէկ ոտնաչափ մը աւելի եր-